

אבל תינוק בן שלשים יום — יוצא כשהוא נתון בדלוסקמא [ארון קטן], ואינו יוצא בחיק.

רבי יהודה אומר: לא מוציאים אותו בדלוסקמא הניטלת באדם אחד הנושא אותה על הכתף שלו. אלא בדלוסקמא הניטלת באגפיים, על ידי שניים, שכל אחד אוחד מצד אחר של הארון⁽³⁴²⁾.

ועומדין עליו בשורה. ואומרים עליו ברכת אבלים ברחבה, לאחר הקבורה, ומנחמים את קרוביו בתנחומי אבלים.

בן שנים עשר חדש — יוצא במטה.

רבי עקיבא אומר: בן שנים עשרה חודש גרידא אינו יוצא במטה. ורק אם התינוק

ואם יוצאים לקוברו מעט אנשים ונשים, צריך להמנע מאיסור יחוד, כיון שבית הקברות הוא מחוץ לעיר, במקום שאין אנשים אחרים. ולכן הוא נקבר בנוכחות אשה אחת ושני אנשים, שאז אין זה יחוד.

אבל הוא לא נקבר בנוכחות איש אחד ושתי נשים. שדבר זה אסור משום יחוד⁽³³⁹⁾.

אבא שאול אומר: אף באיש אחד ושתי נשים מותר לקברו, לפי שלא חששו ליחוד בשעה שהם טרודים באבלות ובקבורה⁽³⁴⁰⁾.

ואין עומדין עליו על התינוק הזה בשורה, לקבל תנחומים מהעומדים בשורה משני הצדדים, כמו שנהגו בגדול לאחר הקבורה.

ואין אומרים עליו ברכת אבלים ותנחומי אבלים⁽³⁴¹⁾.

חשש עבירה, אבל יחוד דאורייתא לא היינו מתירים מטעם זה, כיון שיש בו איסור בעצם מעשה היחוד, ולא משום חשש עבירה].

והקשה הכסף משנה [איסור כב ח], הרי לדעת הרמב"ם שם, אין להתיר יחוד בשני אנשים ואשה אחת אלא כשהם מופלגים בחסידות, ומדוע בעניננו סתם להתיר בשני אנשים ואשה אחת, ולא פירש שזהו דוקא בחסידים גמורים. ויישב הלחם משנה [אבל יב ז], שרבנן גם כן מודים בעיקר הסברא לאבא שאול, שאין לחוש כל כך לגירוי היצר בשעה זו, אלא שמכל מקום אין להקל לדעתם בשתי נשים, אבל בשני אנשים [שהחשש לאיסור הוא מועט], אין לחוש, אפילו אינם חסידים גמורים.

341. הראשונים הוכיחו, שמכל מקום דין הבראה נוהג בו. על כל פנים כשכלו לו חדשיו.

342. רש"י פירש, שצריכים לשאתו בשני בני

שהרי משמע בברייתא, שעיקר אבילות נוהגת בו. ואף על פי שמתאבלים עליו, מכל מקום אין נוהגים בו כל הדינים שנאמרו בקבורת גדול, וכמבואר בהמשך הברייתא, שדינים אלו תלויים לפי גודל השנים. וכן כתב השיטה.

339. רש"י בכת"י מבאר, שעל כל פנים יש להצריך בקבורתו ג' בני אדם. וכן הוא בגירסת השיטה בגמרא. אבל בשאר מתים הצריכו חכמים שיהיו עשרה בקבורתו. וביאר הטור [שסא] בשם הרמב"ן, שהוא לצורך ברכת אבלים ועמידה בשורה וקדיש, שאינם נאמרים בפחות מעשרה.

340. הגמרא בקידושין [פ] מבארת טעמו, שבשעת צער אין לחוש לגירוי יצר הרע, ולכן לא אסרו בזה משום יחוד. [וביאור הדבר, שבשתי נשים אין איסור יחוד אלא מדרבנן, ומשום חשש עבירה, ולכן יש להתיר בענין שאין

אבל עשירים, שיש להם שמחות חוץ מילדיהם, והם אינם מצטערים כל כך במותם, מספידים אותם בהיותם בני חמש.

רבי יהודה אומר משמו של רבי ישמעאל: עניים — בני חמש, עשירים בני שש. ובני זקנים — כבני עניים הם דומים.

אמר רב גידל בר מנשיא אמר רב: הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי ישמעאל.

דרש רבי ענני בר ששון אפיתחא דבי נשיאה: מי שנפטר לו קרוב יום אחד לפני עצרת, והגיע חג השבועות והפסיק את אבלות השבעה, נחשב לו הדבר ביחס למנין שלשים, כאילו מנה שבעה ימים.

ועצרת עצמה עולה לו כשבעה ימים, לפי שעצרת היא כרגלים.

הרי כאן ביחד תוך יומיים — ארבעה עשר למנין שלשים יום! (346)

שמע רבי אמי ואיקפד על רבי ענני בר

הוא בן שנה ואבריו נראים גדולים כמו שהיה בן שתיים, או שהוא בן שתיים שנים ואבריו נראים כבן שנה — אז הוא יוצא במטה (343).

רבי שמעון בן אלעזר אומר: תינוק היוצא במטה — רבים מצחיבין מרגישים ומצטערים עליו (344).

אבל תינוק שאינו יוצא במטה — אין רבים מצחיבין עליו.

רבי אלעזר בן עזריה אומר: תינוק הניכר לרבים, שכבר היה רגיל לצאת החוצה — רבים מתעסקים עמו ללוותו. אינו ניכר לרבים — אין רבים מתעסקים עמו (345).

ומה הן, באיזה גיל חייבים הקטנים בהספד?

רבי מאיר בשם רבי ישמעאל אומר: עניים, המצטערים יותר על מות בנם, לפי שאין להם שמחה אחרת, מספידים את קטניהם החל מהיותם בני שלש.

חודש, שאז הוא יוצא במיטה, אז יש לקרוע בגדי הקטן, שהרי הרבים מצטערין עליו.

345. כתב הכסף משנה [יב יא], שמדברי הרמב"ם מבואר, שר"ש בן אלעזר ור"א בן עזריה לא נחלקו, ומשום שרבים מצחיבין עליו ורבים מתעסקין עמו, אינם ענין אחד, ולכל ענין נאמר שיעור בפני עצמו. וכדבריו מוכח מהנמוקי יוסף. שענין "מצחיבין" פירש מלשון צער. וענין "מתעסקין עמו" פירש, שהרבים מבטלים ממלאכתם כדי לגמול עמו חסד.

346. רב ענני בר ששון בא להשמיענו בזה שני חידושים. א. הלכה כר"ג, שעצרת מפסיק אף בזמן הזה. ב. יום עצרת עצמו נחשב כשבעה

אדם, לכבודו. והנמוקי יוסף מפרש, שאין צריך שיהיה הנסר גדול כל כך, עד שיהיו צריכים לשאתו בכתפים, אלא די בנסר קטן הניטל בידים.

343. רבי עקיבא בא להקל על דברי תנא קמא, שדוקא כשהוא בן שנתיים, או שהוא נראה כבן שנתיים, אז יוצא במיטה, אבל כשהוא בן שנה ונראה כבן שנה, יוצא בדלוסקמא. וע"ע בתוס'.

344. כתב החזו"א [רן], שיש בזה נפקא מינה לענין קריעה בקטן. שהרי למדנו לעיל [יד], שמקרעין בגדי הקטן, מפני עגמת נפש, וכתב הב"י, שזהו דוקא במת שראוי להצטער עליו. ולפי המבואר כאן נמצא, שאם היה בן י"ב

ששון.

לעצרת שיש לה לקרבנותיה תשלומין כל
שבעה?

שנאמר [דברים יז] "בחג המצות ובהג
השבועות".

ודרשינן: הוקש חג השבועות לחג הסוכות:
מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה —
אף חג השבועות יש לו תשלומין כל
שבעה⁽³⁴⁷⁾.

אדבריה נסמך רב פפא לרב אויא סבא,
ודרש: יום אחד לפני ראש השנה, וראש
השנה — הרי כאן ארבעה עשר. כי גם ראש
השנה הוא כרגלים⁽³⁴⁸⁾.

אמר רבי אמי: אטו, וכי הלכה זו, הלכה
דידיה היא? הרי לפי דבריו דרבי אלעזר
אמר רבי אושעיא, היא! וכדלהלן.

ובדומה לכך, אירע שדרש רבי יצחק נפחא
אקילעא על פתחו דריש גלותא: יום אחד
לפני עצרת, ועצרת — הרי כאן ארבעה
עשר.

שמע רב ששת ואיקפד עליו, ואמר: אטו וכי
הלכה זו הלכה דידיה היא? והרי דרבי
אלעזר אמר רבי אושעיא, היא.

דאמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא: מנין

ימים למנין ל', וכמבואר בהמשך.
ומעיקר הדין שמבואר כאן, שעל ידי מה
שהרגל הפסיק ממנו גזירת ז', הרי הוא נמנה כז'
ימים אף למנין ל', היה נראה להוכיח מזה,
שגזירת ל' תלויה היא בגזירת ז', כלומר, שגדר
גזירת ל' הוא, שחיבוהו ונהוג מנהגי אבילות
כ"ג יום [מלבד ז' ימים הראשונים], ולכן,
כשנפטר מגזירת ז' על ידי הפסקת הרגל, אין לו
למנות מעתה אלא כ"ג יום. אבל אילו היה מנין
ל' נידון כמנין בפני עצמו, בלא שייכות כלל עם
גזירת ז' [שבשעת קבורה נתחייב למנות שני
מנינים, מנין ז' ומנין ל'], אזי היה הדין נותן
שימנה לאחר ראש השנה [עם ערב ר"ה ור"ה] ל'
יום, שהרי הרגל אינו מבטל ממנו כלל גזירת ל',
וכמו כן אין יום ערב ראש השנה עצמו חשוב
כרגל שנמנה אותו כז' ימים. וע"ע הערה 189.

348. כיון שמצאנו שראש השנה נחשב כרגל
לענין הפסקת האבילות, לדעת רבן גמליאל,
ממילא דינו שוה לעצרת אף לענין זה שעולה כז'
ימים למנין ל', שהרי הוקשו בפסוק כל המועדות
יחד. כן כתב הרמב"ן. והוא הדין ליום
הכפורים. ריטב"א.

והקשו הראשונים, מה נפקא יש לנו ממנין
זה, שהרי אפילו היה ראש השנה עצמו נמנה
כיום א' בלבד, מכל מקום היינו מתירים לו לגלח
בערב יום הכפורים, שדינו כרגל, ומה חילוק יש
אם הוא עומד אז ביום הט"ז למנין הל', או ביום
הכ"א למנין הל' [שב' ימים של ר"ה נחשבים
כיום א', למנין זה, יעויין בתוס' וברש"ש,
ודוק].

ותירץ הראב"ד, שאי אפשר להקל שתי
קולות באבילות אחת. ולכן, מאחר וראש השנה
ביטל ממנו גזירת ז', שוב אין יום כפור מפסיק

347. והואיל ומצאנו שיש לו תשלומין לאחריו
ז' ימים, יש ללמוד מכך, שקדושת היום יש לה
כח לתפוס ז' ימים, ולכן יש למנותו כז' ימים אף
למנין ל'.
והקשה התפארת למושה, איך אפשר לתפוס

אמר רבינא: הלכך, אם קבר מתו לפני החג, הרי יום אחד לפני החג, וחג, ושמיני שלו — הרי כאן עשרים ואחד יום⁽³⁴⁹⁾.

רבינא איקלע לסורא דפרת.

אמר ליה רב חביבא מסורא דפרת לרבינא:

וכי אמר מר "יום אחד לפני ראש השנה, וראש השנה — הרי כאן ארבעה עשר" ?

אמר ליה: אנא, "מסתברא כרבן גמליאל" הוא דאמינא. ולרבן גמליאל ראש השנה הוא כרגלים⁽³⁵⁰⁾.

אבל הרמב"ן כתב, שרב פפא נגרר בלשונו אחר לשון רב ענני בר ששון שנקט כן לענין עצרת, ובאמת, אין נפקא מינה כלל במנין זה, שהרי יום כפור מבטל גזירת ל' אף בציור זה.

349. דין זה בנוי הוא על דברי רב פפא, שאף ראש השנה עצמו נחשב כז' ימים, אף על פי שאין לו תשלומין כל ז', ומשום שהוקשו כל המועדות יחד. ואם כן הוא הדין לשמיני עצרת. אבל מדברי רב ענני בר ששון לא היינו יכולים ללמוד לשמיני עצרת, שהרי אין לו תשלומין כל ז' לאחריו. וזהו ביאור לשון רבינא "הלכך וכו'". ונחלקו האחרונים, האם שמיני עצרת נחשב כז' ימים למנין ל' אף כשקברו ברגל, או דוקא כשקברו קודם הרגל. יעויין שצטט ט"ז ד ובנקודות הכסף. והריטב"א החמיר בנידון זה.

350. הקשו הראשונים, הלא רבינא עצמו אמר לעיל, ששמיני עצרת עולה כז' ימים למנין ל', אף על פי שאין לו תשלומין ז' לאחריו, ואם כן הוא הדין לראש השנה שנחשיבו כז' ימים.

ותירץ הריטב"א, שמכל מקום יש חילוק ביניהם, ששמיני עצרת הרי הוא רגל גמור, ומחוייב במצות שמחה, ולכן הקילו בו שיהיה נחשב כז' ימים, מה שאין כן בראש השנה, שדיינו במה שהקלנו בו להפסיק גזירת ז' וגזירת ל', ולא נוסף להקל בו ולהחשיבו כז' ימים. וכן מבואר מדברי הרמב"ם [ני ג-ד]. וזהו כונת רבינא, "מסתברא כרבן גמליאל הוא דאמינא", לענין שיהיה מפסיק האבילות בלבד.

ממנו גזירת ל'. ויתירה מזאת, שכמו כן אין להקל ולהחשיב יום כפור לז' ימים, הואיל וכבר הקלנו קולא זאת בראש השנה, שהחשבנוהו כז' ימים למנין ל'. אלא שזהו דוקא בראש השנה ויום כפור, שאינם רגלים גמורים [שלא נאמר בהם מצות שמחה], מה שאין כן בג' רגלים [שנאמרה בהם מצות שמחה], שיש בהם הכח להקל אף שתי קולות באבילות אחת, ולכן, נתיר לו לגלח בציור זה בערב סוכות, אף על פי שעדיין לא נשלמו ל' ימים [עד י"ח תשרי, וכנ"ל]. ועל כל פנים, רב פפא לא בא להשמיענו קולא במנין זה, אלא חומרא, שיום כפור אינו מבטל ממנו גזירת ל', וכמו כן אינו עולה בעצמו כז' ימים, וכנ"ל.

וכעין זה הביא הרא"ש בשם הלכות גדולות. וע"ע קרן אורה. והרמב"ן יישב בסברא זו את דעת הרמב"ם [ני ג]. אלא שלדעתו, אף בג' רגלים אין להקל שתי קולות יחדיו, ולכן אין לו לגלח בציור זה אף בערב חג הסוכות.

ורבינו שמשון תירץ, שיש בזה נפקא מינה לענין מה שלמדנו לעיל, שבשבוע שני יוצא האבל מביתו ואינו יושב במקומו, ובשבוע שלישי יושב במקומו ואינו מדבר, ואם כן, בציור זה נתיר לו לישב במקומו מיד לאחר ראש השנה, שהרי אנו מחשיבים כאילו עברו עליו כבר י"ד יום, ודינו כשבת שלישית. ויעויין בדברי התוס' עוד נפקא מינה לענין שמועה קרובה, ולענין לא גילח בערב יום כפור, לדעת רבן דאבא שאול [לעיל יט].

מתניתין:

כשהמנחמים יושבים על מטה זקופה.

אין קורעין, ולא חולצין, ואין מברין אוכלים סעודת הבראה, שמברים את האבל, אלא קרוביו של מת⁽³⁵¹⁾.

גמרא:

שנינו במשנה שאין קורעים על המת אלא כה-א רק קרוביו.

ואין מברין את סעודת ההבראה אלא

להבראה, שלאבילות יש תשלומין אחר הרגל, מה שאין כן בהבראה שאין לה תשלומין. שאין הבראה אלא בסעודה הראשונה שאחר הקבורה. וע"ע בהרא"ש שדן בדברי הירושלמי. וע"ע בתוס' כאן ולעיל [כ]. ובשו"ע [תא ד] נפסק שיש הבראה ברגל.

וכמו כן נחלקו הראשונים לענין קריעה במועד. [ונידון זה גם כן תלוי קצת בפירוש משנתנו, וכנ"ל]. והמרדכי הביא בענין זה שלש דיעות. א. בין ביום קבורה ובין ביום שמועה קורע. ב. ביום קבורה קורע, וביום שמועה אינו קורע עד לאחר המועד. ג. בין ביום קבורה ובין ביום שמועה אינו קורע. ועיי' בהערה 214.

וכתב הרמ"א [שמ לא], שמנהג אשכנז לחלק בין אביו ואמו, שקורע אף במועד, לשאר קרובים, שקורע לאחר הרגל. ובאהל משה [להגרא"מ הורו"ק קמב] ביאר חילוק זה באופן נפלא. שבאמת מצאנו דין קריעה אף בלא אבילות כלל. וכמו בברכת השם והרואה ספר תורה שנשרף, שלא שייכת בו אבילות כלל, אלא שהוא צריך לצער עצמו לכבוד ה' ולכבוד תורתו. ומעתה יש לחדש ולומר, שאמנם בשאר קרובים יסוד החיוב קריעה הוא מדיני אבילות בלבד, ומפני זה אין לו לקרוע במועד, שהרי אין נוהג בו אבילות כלל. וכמו שלמדנו גם כן לעיל [כ], שהרבים מתעסקין עמו במועד. כלומר, תנחומי אבילים ועמידה בשורה. אבל לפירוש ב', יתכן לומר, שאין חיוב הבראה כלל במועד, ואפילו לקרובי המת. שחיוב הבראה תלוי בדיני אבילות. וכן הביא הריטב"א מהירושלמי. אלא שמכל מקום יש חילוק בין אבילות

עוד תירץ הריטב"א לפי דעת הרמב"ן הנ"ל, שבאמת אין נפקא מינה ממה שיום ראש השנה עצמו נחשב כז' ימים, וכנ"ל, וזו כונת רבינא, שמנין זה באמת אין לו נפקא מינה לענין דינא, ורבינא [לעיל] לא בא אלא ללמדנו את עיקר הדין, שראש השנה דינו כרגל גמור, אף לענין שנחשיבנו כז' ימים.

351. מדברי הריטב"א עולה, שישנם שני פירושים במשנתנו. א. יש מעמידים במועד דוקא, שבו אין לקרוע ולחלוץ ולהברות אלא אם כן יש עליו חיוב קריעה, בכדי שלא להרבות את ההספד, ומפני זה, כל מי שאינו מקרובי המת נאסר עליו לקרוע, שהרי אינו מחוייב בקריעה, אבל בשאר ימות השנה אף מי שאינו מקרובי המת רשאי לקרוע עליו. ב. ויש מעמידים המשנה בשאר ימות השנה, שכל קריעה שאינה מחוייבת, יש בה איסור בל תשחית. והוסיפו לאסור החליצה וההבראה, כדי שלא יבואו מפעולות אלו לידי קריעה, כן פירש הב"ח.

ולמדנו ממשנתנו, לפי פירוש א', שיש חיוב קריעה והבראה במועד, אף על פי שאין אבילות נוהגת בו. ומשום שחיובים אלו אינם נובעים מדיני אבילות כלל. וכמו שלמדנו גם כן לעיל [כ], שהרבים מתעסקין עמו במועד. כלומר, תנחומי אבילים ועמידה בשורה. אבל לפירוש ב', יתכן לומר, שאין חיוב הבראה כלל במועד, ואפילו לקרובי המת. שחיוב הבראה תלוי בדיני אבילות. וכן הביא הריטב"א מהירושלמי. אלא שמכל מקום יש חילוק בין אבילות